La Sforziada - La Bella Principessa

Autor:
Data de publicació: 25-12-2010

La Pràcticament imperceptible empremta d'un dit en una cantonada. Aquest mínim detall, invisible fins ara, ha permès atribuir un quadre que es pensava era obra d'un artista alemany del segle XIX al geni del Renaixement Leonardo da Vinci.

La Bella Principessa

Anglès: La bella princesa

Artista
Incert. Atribució disputada a Leonardo da Vinci

Any
1495-6[A]

Tipus
Crayons de Trois (guix negre, vermell i blanc), alçats amb ploma i tinta sobre vellum, posats sobre panell de roure

Tema
Bianca Sforza[B]

Dimensions
33 cm × 23,9 cm (13 en × 9,4 polzades)

Condició
Restaurat

Propietari
Col·lecció privada

La Bella Principessa (anglès: "The Beautiful Princess"), també coneguda com a Retrat de Bianca Sforza, Jove de perfil amb vestit renaixentista i Retrat d'una jove promesa, és un retrat en guixos de colors i tinta, sobre vellum, d'una jove amb vestit i pentinat de moda d'un milanès de la dècada de 1490.[1] Alguns estudiosos l'han atribuït a Leonardo da Vinci però l'atribució i l'autenticitat de l'obra han estat discutides. [2]

Alguns dels que no estan d'acord amb l'atribució a Leonardo creuen que el retrat és d'un artista alemany de principis del segle 19 imitant l'estil del Renaixement italià, tot i que les proves de datació per radiocarboni mostren una data molt anterior per al vellum. També s'ha denunciat com una falsificació. El plom blanc s'ha datat per tenir almenys 225 anys. L'obra es va vendre per poc menys de 22.000 dòlars en subhasta el 1998 i va ser comprada pel seu actual propietari Peter Silverman el 2007. Ha defensat l'atribució a Leonardo, recolzada en l'anàlisi dels acadèmics Martin Kemp i Pascal Cotte.

El dibuix es va mostrar com a Leonardo en una exposició a Suècia el 2010 i es va estimar que diversos informes de diaris valien més de 160 milions de dòlars. La Bella Principessa roman tancada en una volta en un lloc secret suís. [3]

Segons Kemp i Cotte, el full es va tallar d'un llibre milanès, La Sforziada, a Varsòvia, que celebra el matrimoni el 1496 de Galeazzo Sanseverino amb Bianca, la filla il·legítima de Ludovico Sforza, l'empresari de Leonardo. [4] Posteriorment s'ha exposat a Urbino, Monza i Nanjing; i s'ha publicat una edició facsímil del retrat i del llibre a Varsòvia. [5]

Contingut

Descripció
El retrat és un dibuix de tècnica mixta amb ploma i tinta marró amb guix vermell, negre i blanc, sobre vellum, de 33 per 23,9 centímetres (10 per 9 polzades)[6] que s'ha col·locat sobre un tauler de roure. [7]

Hi ha signes de restauració amb pintura fina aplicada amb pinzell. Tres forats de puntada al marge esquerre del vellum, indiquen que la fulla estava una vegada en un volum lligat. [7]

Representa una noia en la seva primera adolescència, representada de perfil, la manera habitual en què artistes italians del segle 15 retrataven dones. El vestit i el pentinat de la noia indiquen que va ser membre de la Cort de Milà durant la dècada de 1490.[1] Si realment es tracta d'una obra renaixentista, hauria estat executada a la dècada de 1490 segons Kemp i Cotte. [1] Si el subjecte és Bianca Sforza dataria de 1496, any del seu matrimoni i de la seva mort.

Reflectint el tema d'una dona italiana d'alta noblesa, Kemp va anomenar el retrat La Bella Principessa, tot i reconèixer que les dames de Sforza no eren princeses. [1]

Procedència
Si el dibuix és originalment una il·lustració de Leonardo per a l'actual còpia de Varsòvia de la Sforziad, la seva història és la mateixa que la del llibre fins que es va retallar el dibuix del volum. [8] Se sap que el llibre va ser rebotat al tombant del segle 18 i 19. [9][10]

La procedència moderna del dibuix només es coneix des de 1955 i només està documentada des de 1998. [11] Segons una demanda presentada per Jeanne Marchig contra Christie's després de la reatribució del dibuix a Leonardo, el dibuix pertanyia al seu marit Giannino Marchig, un restaurador d'art, quan es van casar el 1955. Jeanne Marchig es va convertir en la propietària del dibuix el 1983, després de la mort del seu marit. [12]

L'obra va ser inclosa en una venda a Christie's a Nova York el 30 de gener de 1998, catalogada com a Young Girl in Profile in Renaissance Dress, i descrita com a "Escola Alemanya, principis del segle 19". [11] La venedora era Jeanne Marchig. [7] Es va vendre per 21.850 dòlars (inclosa la prima del comprador)[11] a un marxant d'art de Nova York[7] que el va vendre per una quantitat similar el 2007. [2]

El 2007, el marxant Peter Silverman, va comprar el retrat a una galeria d'East 73rd Street, propietat de Kate Ganz. Peter Silverman creia que el retrat era possiblement d'un període més antic, potencialment es remunta al període renaixentista, i va buscar les opinions d'experts que des de llavors l'han atribuït a Leonardo da Vinci. El 2010 un d'aquests experts, Martin Kemp, el va convertir en el tema del seu llibre coescrit amb Pascal Cotte, La Bella Principessa: La història de la nova obra mestra de Leonardo da Vinci. [7] Això ara es revisa a La Bella Principessa di Leonardo da Vinci de Kemp i Cotte. Ritratto di Bianca Sforza, Florència, 2012.

El dibuix es va mostrar com a Leonardo en una exposició del 2010 anomenada And there was Light in Eriksberg,

Göteborg, a Suècia,[13] i es va estimar que diversos informes de diaris valien més de 160 milions de dòlars. [14][15][16][17][18][19] Silverman va promoure la connexió Leonardo en el seu llibre de 2012 Leonardo's Lost Princess: One Man's Quest to Authenticate an Unknown Portrait de Leonardo da Vinci i ha rebutjat una oferta per al retrat de 80 milions de dòlars. [cal citació]

La disputa de les empremtes dactilars

Pascal Cotte de Lumière Technology a París va realitzar una exploració digital multiespectral de l'obra. [20] Les imatges d'alta resolució van ser utilitzades per Peter Paul Biro, un examinador d'art forense que va estudiar una empremta dactilar al vellum que va dir que era "altament comparable" a una empremta dactilar sobre l'inacabat Sant Jeroni al desert de Leonardo. [21][22] El 2010 David Grann va publicar un article sobre el dibuix a The New Yorker, que implicava que Biro havia estat involucrat amb pintures falsificades atribuïdes a Jackson Pollock. [23]

En conseqüència, Biro va demandar l'escriptor i l'editor del New Yorker Advance Media per difamació el 2011. El jutge del cas, J. Paul Oetken, va dictaminar que l'article contenia vuit instàncies que eren capaces d'un significat difamatori. Finalment, va desestimar el cas amb un tecnicisme argumentant que Biro era una figura pública de propòsit limitat. Un tribunal d'apel·lacions va donar suport a la sentència inicial. L'article novaiorquès es va tornar a publicar el 2018 i Biro va tornar a demandar el novaiorquès per la republicació d'un article potencialment difamatori. El cas és davant del tribunal i s'espera una sentència. Biro és analista i no "autenticador". Continua practicant l'analítica d'art com ho ha fet durant els últims 40 anys. [cal citació]

L'evidència de l'empremta dactilar no és citada en l'edició italiana revisada del llibre de Kemp i Cotte ni en cap de les publicacions posteriors de Kemp. [24][Font no primària necessària] La història de la investigació i l'atribució s'explica a Viure amb Leonardo de Kemp. [25][23]

Suport a l'atribució Leonardo

Retrat d'Ambrogio da Predis de Bianca Maria Sforza que mostra un pentinat similar (National Gallery of Art)

Detall de la cantonada superior esquerra, revelant una empremta dactilar que s'ha suggerit que és similar a una de Leonardo.

Una pàgina de La Sforziada de la Biblioteca Nacional de Polònia (Biblioteka Narodowa) a Varsòvia

El primer estudi del dibuix va ser publicat per Cristina Geddo. [26] Geddo atribueix aquesta obra a Leonardo basant-se

no només en consideracions estilístiques, de gran qualitat i eclosió esquerrana, sinó també en l'evidència de la combinació de guixos negres, blancs i vermells (la tècnica dels crayons trois). Leonardo va ser el primer artista a Itàlia a utilitzar pastels, una tècnica de dibuix que havia après de l'artista francès Jean Perréal, a qui va conèixer a Milà el 1494 i/o 1499. Leonardo reconeix el seu deute amb Perréal al Codex Atlanticus. Geddo també assenyala que el "coazzone" del pentinat de la criatura va estar de moda durant el mateix període. El fort suport a l'atribució ha vingut d'Elizabetta Gnignera, la historiadora del vestuari, en el seu llibre La Bella Svelata, que estudia una àmplia gamma de vestits comparatius i estils de cabell.

Dictàmens pericials
Diversos experts i historiadors de l'art de Leonardo han coincidit amb l'atribució a Leonardo, inclosos:

Martin Kemp, professor emèrit d'investigació en Història de l'Art de la Universitat d'Oxford,[1]
Carlo Pedretti, difunt professor emèrit d'història de l'art i catedràtic Armand Hammer d'Estudis Leonardo a la Universitat de Califòrnia, Los Angeles[27]
Nicholas Turner, antic conservador del Museu Britànic i del Museu J. Paul Getty[6]
Alessandro Vezzosi, director del Museu Ideal Leonardo da Vinci a Vinci, Itàlia[28]
Cristina Geddo, experta en leonardesques milaneses i giampietrino,[29]
Mina Gregori, professora emèrita de la Universitat de Florència. [2][29][30]

Anàlisi
El 2010, després d'un estudi de dos anys de la imatge, Kemp va publicar les seves troballes i conclusions en un llibre, La Bella Principessa: The Story of the New Masterpiece de Leonardo da Vinci. [1] Kemp descriu l'obra com "un retrat d'una jove a la cúspide de la maduresa [que] la mostra amb el vestit i el pentinat de moda d'una dama de la cort milanesa a la dècada de 1490". Mitjançant un procés d'eliminació que involucra el grup interior de dones joves de Sforza, Kemp va suggerir que probablement es tracta de Bianca Sforza, la filla il·legítima (però més tard legitimada) de Ludovico Sforza ("Il Moro"), duc de Milà. El 1496, quan Bianca no tenia més de 14 anys, es va casar amb Galeazzo Sanseverino, capità de les forces milaneses del duc i patró de Leonardo. Bianca va morir als pocs mesos del seu matrimoni, després d'haver patit una queixa estomacal (possiblement un embaràs ectòpic). Kemp va assenyalar que les dames milaneses eren sovint les devotes de volums de poesia sobre vellum, i que aquest retrat d'una "dama estimada" hauria fet una pàgina de títol o il·lustració principal adequada per a un conjunt de versos produïts amb motiu del seu matrimoni o mort. [1]

L'evidència física i científica de l'anàlisi i l'estudi multiespectral de la pintura, tal com va descriure Kemp a la primera edició del seu llibre amb Cotte,[1] es pot resumir de la següent manera:

La tècnica del retrat són guixos negres, vermells i blancs (trois crayons, un mitjà francès), amb bolígraf i tinta.
El dibuix i l'eclosió van ser realitzats íntegrament per un artista esquerrà, com se sap que va ser Leonardo, tot i que les restauracions són d'una mà dreta.
Hi ha pentimentiments importants.
El retrat es caracteritza per detalls particularment subtils, com el relleu de l'orella insinuat per sota dels cabells, i l'ambre de l'iris del barret.
Hi ha forts paral·lelismes estilístics amb el dibuix de punt de plata de Windsor d'Una dona de perfil, que, com altres estudis de leonardo, presenta una pentimenti delicada comparable al perfil.
Els membres de la família Sforza sempre van ser retratats de perfil, mentre que l'amant de Ludovico no ho va ser.
Les proporcions del cap i la cara reflecteixen les regles que Leonardo va articular en els seus quaderns.
L'ornament entrellaçat o nus del vestit i el caul correspon a patrons que Leonardo va explorar en altres obres i en els dissenys de logotips de la seva Acadèmia.
El retrat va ser executat en vellum—utilitzat per ell en les seves il·lustracions per a De divina proportione (1498) de Luca Pacioli. Sabem pels seus escrits que estava interessat en la tècnica francesa de colorant sec sobre pergamí (vellum). Concretament, va assenyalar que hauria de preguntar a l'artista francès, Jean Perréal, que va estar a Milà el 1494 i potser en altres ocasions, sobre el mètode de pintar en guixos secs.
El format del suport vellum és el d'un rectangle ?2, format utilitzat per a diversos dels seus retrats.
El full vellum va ser tallat d'un còdex, probablement un volum de poesia del tipus presentat amb motiu de grans esdeveniments en la vida de les dones de Sforza.
El vellum inclou un palmell al pigment de guix al coll de la criatura, característic de la tècnica de Leonardo.
El verd del vestit del sitter es va obtenir amb una simple difusió de guix negre aplicat a sobre del to groguenc del suport vellum. (Kemp ha expressat posteriorment reserves sobre aquesta evidència.)
Els matisos de les tonalitats de carn també es van aconseguir explotant el to del vellum i permetent-lo mostrar a través

dels mitjans transparents.
Destaquen les similituds entre aquesta obra i el retrat de Cecilia Gallerani, incloent-hi el maneig dels ulls, el modelatge dels tons carnis amb el palmell de la mà, la complexitat dels patrons de l'ornament nus i el tractament dels contorns. L'eclosió original ara una mica pàl·lida en bolígraf i tinta es va retocar en tinta en una restauració posterior, molt menys fluida, precisa i rítmica.
Hi ha hagut alguns retocs al llarg dels anys, la majoria en el vestuari i el tocat, però la restauració no ha afectat en un grau significatiu l'expressió i la fesomia de la cara, i no ha afectat greument l'impacte global del retrat. [1]

Còpia de Varsòvia de la Sforziada
El 2011, després de la publicació de la primera edició del seu llibre, Kemp i Pascal Cotte van informar que hi havia proves que el dibuix havia format part d'una còpia a la Biblioteca Nacional de Polònia a Varsòvia de la Sforziada. [31] Es tracta d'un llibre imprès amb addicions il·luminades a mà que conté un llarg poema propagandístic en elogi del pare de Ludovico Sforza, que va ser el mecenes de Leonardo, que relata la carrera. La còpia de Varsòvia, impresa en vellum amb il·luminació afegida, va ser donada a Galeazzo Sanseverino, comandant militar sota Ludovico Sforza, en el seu matrimoni amb Bianca Sforza el 1496. [4] Kemp i Cotte van identificar on faltaven dos fulls d'aquest volum dels quals creuen que es va tallar el dibuix. Kemp i Cotte diuen que, tot i que "les dimensions i les ubicacions precises dels forats del retrat no es poden obtenir amb precisió", els tres forats de la part esquerra del dibuix es poden alinear amb tres dels cinc forats de puntada dels fulls del llibre. [7][32][33]

Segons Kemp i Cotte, l'associació amb la Sforziada suggereix que el dibuix és un retrat de Bianca Sforza, que era filla de Ludovico Sforza i de la seva amant Bernardina de Corradis. En el moment del retrat, tenia uns tretze anys. Leonardo va pintar altres tres retrats associats a la família o cort de Ludovico Sforza.

L'erudit polonès Bogdan Horodyski el 1954-1956 va arribar a la conclusió que la il·luminació de Varsòvia es refereix tant als ducs morts Galeazzo Maria i Gian Galeazzo com a la caiguda dinàstica després de la usurpació de Ludovico il Moro. La reproducció de la figura heràldica inèdita atribuïda a Antonio Grifo, il·luminada a l'incunable "Comedia" de Dante (Cremonès, Venècia 1491), ara a la Casa di Dante de Roma, mostra l'escut i les insígnies originals de la família de Galeazzo Sanseverino, i no es correspon la comparació amb els il·luminats per Birago. Desenvolupant aquesta hipòtesi, Carla Glori suggereix que Caterina Sforza, filla de Galeazzo Maria i germanastra de Gian Galeazzo, era la propietària de la Sforziad de Varsòvia i que la va donar a la família del seu germanastre mort entre 1496-1499. [34] Les idees de Horodyski han estat revifades recentment per Katarzyna Krzyzagórska-Pisarek en la seva "La Bella Principessa". Arguments contra l'atribució a Leonardo", Artibus et Historiae, XXXVI, 215, pp. 61– 89. Pisarek és membre d'Artwatch UK, que ha ofert polèmiques denúncies de Kemp.

Oposició a l'atribució de Leonardo
L'article novaiorquès parlava de les circumstàncies preocupants en què Kemp atribuïa aquesta obra a Leonardo. Però, a part d'això, hi ha forts indicis que van en contra de la hipòtesi de l'autenticitat i l'atribució a Leonardo ha estat qüestionada per diversos estudiosos que van mostrar interès. [2][30][35] Entre les raons per dubtar de la seva autoria hi ha la manca de procedència anterior al segle 20 –inusual donat el renom de Leonardo que data de la seva pròpia vida, així com la fama de la família del suposat subjecte[35]– i el fet que estigués en vellum. Només una vegada Leonardo va utilitzar vellum i les làmines antigues d'ella són fàcilment adquirides per falsificadors. [2] L'estudiós de Leonardo Pietro C. Marani descompta la importància del dibuix realitzat per un artista esquerrà, assenyalant que els imitadors de l'obra de Leonardo han emulat aquesta característica en el passat. [35] Marani també està preocupat per l'ús de vellum, detall "monòton", ús de pigments de colors en zones específiques, fermesa del tacte i falta de craquelure. [35] Un director del museu que va voler mantenir-se en l'anonimat creu que el dibuix és "un fals crit del segle 20", i troba sospitosos els danys i la reparació del dibuix. [35] L'obra no va ser sol·licitada per a la seva inclusió a l'exposició 2011–12 a la National Gallery de Londres, que va cobrir específicament el període de Leonardo a Milà; Nicholas Penny, director de la Galeria Nacional, va dir simplement "No hem demanat prestat-lo". [35]

Carlo Pedretti, un dels estudiosos que atribueixen aquesta obra a Leonardo, s'havia equivocat atribuint una pintura del segle XX al Mestre. [36]

Dibuix d'una dona de Leonardo. S'ha notat una similitud estilística entre aquest dibuix i la Bella Principessa. [28]

Dibuix de Julius Schnorr von Carolsfeld que s'ha suggerit que representa el mateix model femení

Klaus Albrecht Schröder, director de l'Albertina, Viena, va dir que "Ningú està convençut que sigui un Leonardo", i David Ekserdjian, un estudiós dels dibuixos italians del segle 16, va escriure que sospita que l'obra és una "falsificació". [2] Ni Carmen Bambach del Metropolitan Museum of Art, una de les principals estudioses dels dibuixos de Leonardo, ni Everett Fahy, el seu col·lega al Metropolitan, accepten l'atribució a Leonardo. [2][35][33] Angelo Paratico, autor d'un llibre sobre les arrels orientals de Leonardo Da Vinci de la seva mare, Caterine, creu que és un fals. Diversos forenses experts en empremtes dactilars han descartat les conclusions de Biro, trobant l'empremta dactilar parcial extreta del dibuix massa poc detallada per oferir proves concloents. [2] La descripció de Biro de la impressió com a "altament comparable" a una empremta digital coneguda de Leonardo ha estat igualment descartada pels examinadors d'empremtes dactilars com una avaluació massa vaga per establir l'autoria. [2] Quan se li va preguntar si es podria haver equivocat en suggerir que l'empremta digital era de Leonardo, Biro va respondre: "És possible. Doncs sí." [2] Les publicacions posteriors de Kemp no utilitzen les proves d'impressió de dits en suport de l'atribució.

Observant la manca d'esment de l'opinió dissident en la publicació de Kemp, Richard Dorment, l'exmarit de Ganz, va escriure al Telègraf: "Tot i que pretén ser una obra d'erudició, el seu llibre no té cap anàlisi equilibrada que podríeu esperar d'un historiador tan aclamat. Per a La Bella Principessa, com deia la noia de l'estudi, no és història de l'art: és reivindicació". [35]

Fred R. Kline, historiador de l'art independent i autor del Sant Nen de Leonardo: El descobriment d'una obra mestra de Leonardo da Vinci: la recerca d'art perdut a Amèrica, és conegut pel seu descobriment del "dibuix model de Leonardo" de l'infant Jesús (que encara no ha estat acceptat pels estudiosos de Leonardo) i per diversos descobriments importants d'art perdut per part de la Confraria del Natzarè, [37] un grup de pintors alemanys que van treballar a Roma durant els primers anys del segle 19 que van reviure els estils i temes del Renaixement italià. [37] Kline ha proposat un dels natzarens, Julius Schnorr von Carolsfeld (1794–1872), com a creador del dibuix. [38] En evidència, Kline apunta a un dibuix sobre vellum de Schnorr, Half-nude Female, a la col·lecció de la Kunsthalle Mannheim a Alemanya,[39] que suggereix que representa el mateix model, encara que més antic, tal com es retrata a La Bella Principessa.

Es preveia que les proves materials comparatives dels suports de Mannheim Schnorr i La Bella Principessa es produïssin en la demanda del tribunal federal de Nova York Marchig v. Christie's, presentada el maig de 2010 pel propietari original de La Bella Principessa, que va acusar Christie's d'incompliment del deure fiduciari, tergiversació negligent i altres reclamacions. No obstant això, el tribunal va desestimar la demanda amb l'argument que les reclamacions es van presentar anys massa tard (Estatut de Limitacions i Laches), i per tant mai es van atendre els mèrits de la demanda. La decisió del tribunal de districte es va mantenir en apel·lació. [40]

Els desacords amb l'atribució a Leonardo es van fer abans del descobriment de la pàgina que faltava al llibre Sforziada de Varsòvia. Kemp o el seu grup de recerca no han acceptat cap atribució alternativa. Kline afirma que no s'ha fet cap anàlisi científica comparativa dels suports en qüestió: el llibre de Varsòvia Sforziada, el Mannheim Schnorr (una atribució alternativa) i La Bella Principessa, tot i que Kemp i Cotte han mostrat una estreta coincidència entre el vellum del retrat i el llibre. Una anàlisi posterior del vellum podria proporcionar les proves concloents que puguin donar suport o desqualificar l'autoria de Schnorr.

El novembre de 2015, el famós falsificador d'art Shaun Greenhalgh va afirmar que va crear l'obra el 1978, a l'edat de 20 anys; Greenhalgh va dir que la cara de la dona és la d'una noia de sortida del supermercat anomenada Sally que treballava a Bolton, als afores de Manchester. [41][42] En les seves memòries A Forger's Tale, escrites a la presó, Greenhalgh afirma com un jove de 17 anys haver forjat el dibuix obtenint un vellum antic d'una escriptura de terra reutilitzada de 1587. Kemp va dir que va trobar la reclamació divertidíssima i ridícula. [43]

Cultura popular

L'obra d'art va ser estudiada al programa NOVA de la PBS el 2012 en un programa titulat Mystery of a Masterpiece, de NOVA/National Geographic/PBS, que es va emetre el 25 de gener de 2012.

Notes

^ El vellum ha estat datat en carboni entre 1440 - 1650, dins d'un interval de confiança del 95%. El 1495-96 és la datació de Kemp.
^ Si per Leonardo; veure text.

Referències

? b c d e f g h i Kemp, Martin; Cotte, Pascal (2010). La Bella Principessa: La història de la nova obra mestra de Leonardo da Vinci. Londres: Hodder & Stoughton. ISBN 978-1-4447-0626-0.
? b c d e f g h i j Grann, David (12-19 de juliol de 2010). "La marca d'una obra mestra". El novaiorquès. Vol. LXXXVI, núm 20. ISSN 0028-792X.
^ Misteri d'una obra mestra (producció televisiva). PBS/WGBH. 25 de gener de 2012. [Consulta: 15 juliol 2018].
? "Nou Leonardo da Vinci Bella Principessa confirmat". Lumiere-technology.com. 28 de setembre de 2011. [Consulta: 23-07-2013].
^ Scripta Maneant
? Turner, Nicholas (setembre de 2008). "Declaració relativa al retrat sobre el vellum de Leonardo" (PDF). [Consulta: 19 novembre 2012].
? b c d e f Cotte, Pascal; Kemp, Martí. "La Bella Principessa i el Sforziad de Varsòvia" (PDF). Tecnologia Lumiere. [Consulta: 19 novembre 2012].
^ Vegeu Katarzyna Wozniak, la Sforziad de Varsòvia http://www.bbk.ac.uk/hosted/leonardo/#MM
^ Katarzyna Wozniak, la Sforziad de Varsòvia http://www.bbk.ac.uk/hosted/leonardo/#MM
^ Katarzyna Wo?niak, La Bella Principessa i la Sforziad de Varsòvia. Circumstàncies del Renaixement i Escissió del Retrat http://www.bbk.ac.uk/hosted/leonardo/#MM
? b c Christie's (1998). "El cap d'una jove de perfil a l'esquerra amb vestit renaixentista" Lot 402, Venda 8812 ("dibuixos mestres antics"). [Consulta: 15 octubre 2009].
^ Withers LLP (16 de setembre de 2010). "Bella Principessa i el perill de les opinions pericials" (PDF). Arxivat de l'original el 29 octubre 2013.
^ "La Bella Principessa på plats". svt.se. 18 de març de 2010. Arxivat de l'original el 12 juny 2011.
^ "L'empremta digital apunta que el retrat de 19.000 dòlars es revaloritza com a obra de 100 milions de lliures esterlines de Leonardo da Vinci" 12 d'octubre de 2009. Arxivat de l'original el 15 October 2009. [Consulta: 13 octubre 2009].
^ "L'empremta dactilar desemmascara la pintura original da Vinci". CNN. 13 d'octubre de 2009.
^ "El dit apunta al nou art da Vinci". Bbc Notícies. 13 d'octubre de 2009.
^ Pidd, Helen (13 d'octubre de 2009). "Nova pintura leonardo da Vinci 'descoberta'". El guardià. Londres.
^ Adams, Stephen (12 d'octubre de 2009). "La imatge de Leonardo da Vinci 'val milions' revelada per una empremta dactilar". El Daily Telegraph. Londres.
^ Hoyle, Ben (13 d'octubre de 2009). "Retrat de Leonardo da Vinci no reconegut revelat per la seva empremta dactilar" Els temps. Londres.
^ Error de citació. Vegeu el comentari en línia com solucionar-ho. [cal verificació]
^ Error de citació. Vegeu el comentari en línia com solucionar-ho. [cal verificació]
^ Error de citació. Vegeu el comentari en línia com solucionar-ho. [cal verificació]
? David Grann, 'La marca d'una obra mestra', The New Yorker, 12 de juliol de 2010. https://www.newyorker.com/magazine/2010/07/12/the-mark-of-a-masterpiece
^ Ital ed. i exhib
^ Martin Kemp, Vivint amb Leonardo. Cinquanta anys de seny i bogeria en el món de l'art i més enllà, Londres: Tàmesi i Hudson, 2018
^ Geddo, Cristina (2008-2009). "Il pastello ritrovato: un nuovo ritratto di Leonardo?" (PDF). Arts. 14: 63-87.
^ Pedretti, Carlo (2008). "introducció a Alessandro Vezzosi, Leonardo Infinito, Scriptamaneant Editzioni – Bolonya, Itàlia" (PDF).
? Alessandro Vezzosi, Retrat nupcial d'una dona jove
? Silverman, Peter (2 d'agost de 2010), "Re: The Mark of a Masterpiece - Una carta en resposta a l'article de David Grann (12 i 19 de juliol de 2010)", The New Yorker, p. 3
? Esterow, Milton. "La cosa real?" Arxivat 2010-10-25 a Wayback Machine., a ARTnews
^ [1] per "girar les pàgines" per a la còpia de Varsòvia de la Sforziada
^ Kemp i Cotte creuen que la diferència en el nombre de forats es deu o bé a la manera irregular en què s'ha tallat el

marge de la pàgina amb el dibuix, o bé a l'addició de dos punts intermedis quan el llibre rebotava.
? "Carmen Bambach, Artwatch". artwatch.org.uk. [Consulta: 2018-11-20].
^ Glori, Carla, "La il·luminació de Birago a l'incunable Sforziad de Varsòvia: en defensa de la tesi de Horodyski i d'una nova hipòtesi", Academia.edu
? b c d e f g h Dorment, Richard (12 d'abril de 2010). "La Bella Principessa: un Leonardo de 100 milions de lliures, o una còpia?". El Daily Telegraph.
^ Error de citació. Vegeu el comentari en línia com solucionar-ho. [cal verificació]
? Geary, David (2 d'abril de 2002). "Un explorador de l'art troba el veritable creador d'obres". New York Times.
^ Sharpe, Tom. (25 de setembre de 2010). "Cas tancat al misteri da Vinci?". El Nou Mexicà de Santa Fe.
^ imatge del dibuix de Mannheim
^ Marchig v. Christie's Inc., 762 F. Supp. 2d 667 (S.D.N.Y.), aff'd en part rellevant, 2011 WL 2685608 (2d Cir. Resum Ordre de 12 de juliol de 2011).
^ Reyburn, Scott (4 de desembre de 2015). "Un misteri mundial de l'art digne de Leonardo". The New York Times. [Consulta: 6 desembre 2015].
^ "'No és un da Vinci, és Sally de la Cooperativa'". The Sunday Times. Arxivat de l'original el 1 desembre 2015.
^ Kemp, Martin (29 de novembre de 2015). "La Bella Principessa és una "falsificació" !!!". Això i allò de Martin Kemp.

Bibliografia

Centro di Conservazione e Restauro (2014). La Bella Principessa. Dossier tecnico di consegna. Torí: Centro di Conservazione e Restauro, Venaria Reale.
Geddo, Cristina. "Il pastello ritrovato: un nuovo ritratto di Leonardo?", Artes, 14, 2008-9: 63–87 [2][Enllaç no actiu] (amb resum francès i la versió anglesa "The "Pastel" found: a new Portrait by Leonardo da Vinci?" [3]).
Geddo, Cristina, Leonardo da Vinci: la découverte extraordinaire du dernier portrait. Les pourquoi d'une authentification. Conférence, Société genevoise d'études italiennes, Genève, Palais de l'Athénée, Salle des Abeilles, 2 octobre 2012, París-Genève, Lumière-Technology, 2012 [4] (amb la versió anglesa Leonardo da Vinci: l'extraordinari descobriment de l'últim retrat. La justificació de l'autenticació. Una conferència [5]).
Gnignera, Elisabetta La Bella Svelata, Bolonya, 2016.
Kemp, Martí (2015). Bianca i el llibre: La Sforziada i el retrat de Leonardo de Bianca Sforza. Bolonya: Scripta Maneant. ISBN 9788895847412.
Kemp, Martin, amb Pascal Cotte i Peter Paul Biro (2010). La Bella Principessa: La història de la nova obra mestra de Leonardo da Vinci. Londres: Hodder & Stoughton. ISBN 978-1-4447-0626-0
Kemp, Martin i Pascal Cotte (2012). La Bella Principessa di Leonardo da Vinci. Ritratto di Bianca Sforza, Florència; Mandràgora.
Kemp, Martin, amb Mina Gregori, Cristina Geddo et alii (2015). La Bella Principessa di Leonardo da Vinci: ritratto di Bianca Sforza, Introducció de Vittorio Sgarbi (Monza, Villa Reale), catàleg de l'exposició, Reggio Emilia, Scripta Maneant (amb versions anglesa, francesa, espanyola, polonesa, russa i japonesa)
Kline, Fred R. (2016). El nen sant de Leonardo: el descobriment d'una obra mestra de Leonardo da Vinci: la recerca d'un coneixedor de l'art perdut a Amèrica. Nova York i Londres: Pegasus Books. ISBN 978-1-60598-979-2
O'Neill, Tom; Colla, Gianluca. Dama amb un secret: un retrat de guix i tinta pot ser un Leonardo de 100 milions de dòlars, National Geographic Magazine, febrer de 2012.
Ragai, Jehane (2015). El científic i el falsificador: informació sobre la detecció científica de la falsificació en pintures. Londres: Imperial College Press. 9781783267392 ISBN
Silverman, Pere (2012). La princesa perduda de Leonardo: la recerca d'un home per autenticar un retrat desconegut de Leonardo da Vinci. Hoboken: John Wiley & Fills. ISBN 978-0-470-93640-5
Vezzosi, Alessandro. Retrat nupcial d'una dona jove, Resum de la monografia Leonardo Infinito, [6] (consultat el 22-05-2014)
Wozniak, Katarzyna (Kasia). El Sforziad de Varsòvia. La Societat Leonardo da Vinci, Birkbeck College, Londres, http://www.bbk.ac.uk/hosted/leonardo/#MM
Wozniak, Katarzyna (Kasia). La Bella Principessa i el Sforziad de Varsòvia. Circumstàncies del renaixement i l'escissió del retrat, The Leonardo da Vinci Society, Birkbeck College, Londres: http://www.bbk.ac.uk/hosted/leonardo/

Per llegir més

Hewitt, Simon (2019). Leonardo Da Vinci i el Llibre del Doom: Bianca Sforza, La sforziada i la propaganda artística a la Milà renaixentista. ISBN 9781912690572 .

Enllaços externs

A Wikimedia Commons hi ha contingut multimèdia relatiu a: Bella Principessa de Leonardo da Vinci

"Misteri de l'obra mestra"—episodi de Nova sobre l'obra
Resum detallat de l'atribució que inclou fragments de vídeo sobre escaneig multiespectral i verificació de Sforziad: "Millorant l'art de veure- Un estudi de cas Leonardo". [Consulta: 20 octubre 2019].

amagar

v
t
e

Leonardo da Vinci

Llista d'obres
Ciència i invencions
Vida personal

Obres destacades

L'Anunciació
El baptisme de Crist ?
La Mare de Déu del Clavell
Ginevra de' Benci
Benois Madonna
L'Adoració dels Reis Mags
Sant Jeroni al desert
Madonna Litta ?
Mare de Déu de les Roques
Retrat d'un músic ??

Dama amb un ermini
La Belle Ferronnière
L'últim sopar
Sala delle Asse
Retrat d'Isabel d'Este
La Verge i el Nen amb Santa Anna i Sant Joan Baptista
Buccleuch Madonna ?
Salvator Mundi ??
Lansdowne Madonna ?
La Verge i el Nen amb Santa Anna
Mona Lisa
La Scapigliata
Sant Joan Baptista

Obres perdudes

Medusa
Madonna i Nen amb l'Infant Sant Joan Baptista
Els Sants Infants abraçant
la batalla d'Anghiari
Leda i el Cigne

Escultures

Monument a Sforza (sense tallar)

Treballs en paper

Estudi per a la Mare de Déu del Gat
Esbossos compositius per a la Verge Adorant el Nen Crist, amb i sense l'Infant Sant Joan Baptista
Cap d'un Ós
El Martiri de Sant Sebastià
Cap d'una Dona
Home Vitruvi
Cap de Crist
Estudis del fetus a l'úter
Retrat d'un home amb guix vermell

Manuscrits

Codex Arundel
Codex Atlanticus
Codex sobre el vol dels ocells
Codex Leicester
Codex Madrid
Codex Trivulzianus
Un tractat sobre pintura

Altres projectes

Architonnerre
Divina proportione (il·lustracions)
Great Kite
Harpsichord-viola
Cargol aeri
Ballesta
Vehicle de lluita
Robot
Carro autopropulsat
Octant projecció
Ràpida ballesta
de foc Viola organista
Sonar

Leonardeschi

Giovanni Antonio Boltraffio
Cesare da Sesto
Giampietrino
Giovanni Agostino da Lodi
Bernardino Luini
Cesare Magni
Marco d'Oggiono
Francesco Melzi
Giovanni Ambrogio de Predis
Salaì
Andrea Solari

Museus

Museo Leonardiano di Vinci

Museo Ideale Leonardo da Vinci

Leonardo3 Museum
Museo Nazionale Scienza e Tecnologia Leonardo da Vinci (Milà)

Relacionat

Referències culturals Homenatges
homònims
Retrats de Leonardo
Conservació-restauració de l'Últim Sopar
Mona Lisa rèpliques i reinterpretacions
Alt Renaixement
Matemàtiques i art